

B. Dombi Attila

A SZENVEDŐ ISTENSZÜLŐ GYERGYÓI KÖNNYEZÉSE – HAJDÚDOROGI EGYHÁZMEGYÉS VONATKOZÁSOK –

I. A Szűzanya gyergyói könnyezésének tényéről

Gyergyószentmiklóson a Kisboldogasszony titulust viselő – egykor Hajdúdoroghoz tartozó görög katolikus magyar, 1948-tól máig ortodox román adminisztrációjú – templom oltár-ikonján 2008. február 17.-én könnyezni kezdett a Szűzanya jobb szeme. A templomot adminisztráló ortodox parókus 2013 januárjában jelezte a könnyezés elapadását, de az olajos tapintású könnyfolyás besűrűsödése lefelé nyíló legyezőszerű fényes nyomban továbbra is láthatóan tanúsítja az Egyetemes Egyházban eddig ismert legtovább tartó ilyen jellegű csodát. A jelenlegi templom előtti fatemplom a XIX. században porig égett, de a könnyezés előzményeként a végül könnyezéssel kitüntetett Mária-ikon, valamint az eredeti ikonosztáz keresztje csodásan maradtak meg. A mindkét oldalán festett keresztben Jézus Jordán-beli megkeresztelkedése az Atya és a Szentlélek jelenlétében, illetve a keresztre feszített Krisztus, kitárt karjai mellett jobbról a Nap, balról a Hold ábrázolásai láthatóak.

„A gyergyószentmiklósi ikon a bizánci hagyományban az ún. «Szenvedő Istenszüllő» ikoncsoportba tartozik. A képtípus első ismert variánsa a 12. század végén jelenik meg ciprusi freskókon, majd a 15. században egy krétai ikonfestő, Andreas Ritzos működése nyomán nyeri el a mai napig legnépszerűbb formáját: az Istenszüllő bal karján ülő gyermek Jézus hátrafordul és a szenvedés eszközeivel közelítő angyalokra tekint, miközben mindkét kezével Édesanyja jobb kezének hüvelykujjába erősen kapaszkodik, jobb lábát pedig fölhúzza oly hevesen, hogy saruja is lecsúszik. Az ábrázolás szentírásai alapja az agg Simeonnak az Úr Jézus templomi bemutatásakor elhangzott, szenvedést előrevetítő jóvendőlése (Lk 2,34-35). A gyermek Jézus tehát ezen az ikonon nem játszik, hanem gyermeki módon megijedve Anyjánál keres menedéket. A képtípus a nyugati kereszténységben is hallatlan népszerűsége tett szert a «Mindenkor segítő Szűz Mária» (Madonna del Perpetuo Soccorso) címmel. Népszerűségét története magyarázza, miszerint 1498-ban egy kereskedő Kréta szigetéről ellopott egy csodatevő hírében álló Istenszüllő ikont, amelyet magával vitt Rómába. Az út során Mária közbenjárására csodálatosan megmenekült a hajótöréstől, de az Örök Városban megbetegedett. Ekkor magához hívatta egyik barátját, megvallotta tettét és arra kérte, hogy az ikont egy templomban helyezték nyilvános tiszteletre. A barát meg is ígérte, hogy így tesz, de feleségének annyira megtetszett a kép, hogy inkább otthon tisztelték. A Szűzanya ezért többször megjelent kislányoknak, és azt kérte, hogy az ikont helyezték a Santa Maria Maggiore és a San Giovanni in Laterano bazilika között félfúton álló Szent Máté templomba. Az Istenszüllő kérése teljesült, és az ágostonrendi atyák gondozásában lévő templomba került, ahol 1798-ig maradt, amikor Róma Napoleon-i megszállása alatt elrendelték sok templom lerombolását, így az ágostonrendiekét is. Az ikont azonban a szerzetesek megmentették. A redemptorista atyák 19. század közepén Liguori Szent Alfonz tiszteletére építették templomukat az ágostonrendi templom helyén. Tudomást szerezve az ikonról, arra kérték IX. Piusz pápát, hogy a képet átvehessék és tiszteletre helyezhessék templomukba, és nemsokára az ikont meg is koronázták. Mivel a gyergyószentmiklósi ikonon is láthatók festett koronák, állíthatjuk, hogy a római ikon másolatáról van szó. A 19. század végétől kezdve a pápák által is nagyon tisztelt ikon másolatai az egész világon elterjedtek. Az adott ikon bizánci jellege miatt másolatai a görög katolikus közösségekben is elterjedtek, bár a hívek nemigen voltak tudatában, hogy melyik kegykép másolatáról van szó. Így kerülhetett egy példány a gyergyószentmiklósi templomba is, noha készítési kora a nem megfelelő beavatkozás miatt jelen állapotában nem határozható meg. Az ikon másolatai a Hajdúdorogi Egyházmegye más templomaiban is megtalálhatóak, még Nyíregyházán a püspökség melletti templomban is.”¹

Február 17.-e 2008-ban a Gergely-naptár szerint ünneplő görög katolikus magyaroknak Nagyböjt 2. vasárnapja volt, a kafarnaumi csoda evangéliumi részletével, amelyben Jézus meggyógyítja a kibontott háztetőn barátai által leeresztett bénát. A római katolikusok „A” sorozatú évének Nagyböjt 2. vasárnapi evangéliumi előírása Jézus Színeváltozása. A Julián-naptár szerint ünneplő román ortodoxok és görög katolikusok 2008. február 17.-én a Nagyböjtre készülődés heteit megnyitó „vámos és farizeus” vasárnapját tartották, a Reggeli Istentisztelet sajátos imájával: „A bűnbánat ajtáját nyisd meg nékem életadó Urunk./ mert az én lelkem virraszt a te szent hajlékodon./ mert saját testem hajlékát megfertőzöttem viselem./ de mint irgalmas./ a te jóságos kegyelmeddel/ tisztíts meg engem!/-/ Az üdvösség útjára taníts engem, Istenszüllő./ mert gyalázatos vétkekkel szennyeztem be lelkemet/ és tunyaságban töltöttem életemet./ de imádságaid által tisztíts meg engem/ minden tisztátalanságtól!”²

2. A gyergyói könnyezés körülményei és a kapcsolódó egyházi események

Február 17.-e és a környező napok jelentős egyház- és nemzettörténeti eseményei: 1. A Szervita Rend Hét Szent Alapítója. 2. Szt. Hedvig, Nagy Lajos király lánya 1386. február 17-én kötött házasságot Krakkóban a megkeresztelkedett és lengyel királlyá koronázott Jagelló litván herceggel. Hedvignek nagy szerepe volt a pogány litvánok megtérítésében. 1364. február 26-i levelében V. Orbán pápa Nagy Lajos királynak írta: „Te valóban hálás fiú vagy, ki Istentől nyert hatalmat majd az Egyház ellenségei, majd a szakadárak és eretnekek, majd pedig a hitetlenek és a pogányok ellen fordítod. Te valóban a legkeresztényebb király vagy, ki mindig Megváltód nevéért fáradozol.” 3. Visegrád várából 1440. február 20-ról 21-re virradóan lopta el a Szent Koronát Erzsébet özvegy királyné megbízásából Kottaner Jánosné udvarhölgye. 4. II. József császár 1790. február 18-án, halála előtt két nappal küldte vissza a Szent Koronát Magyarországra. A nemzet leírhatatlan örömmel, lelkesedéssel fogadta a Szent Koronát hatévi száműzöttsége után, Buda Várában helyezték el. 5. I. Ferenc József császár 1867. február 17-én kelt, a Magyar Országgyűléshez intézett leiratával állította helyre Magyarország Alkotmányát. 6. A görög katolikus román püspökök X. Szent Pius Pápának a görög katolikus magyar püspökség alapítási terve ellen „1912. február 17-én értekezletet tartottak, amelyről memorandumot intéztek a Szentszékhez. Ebben leszögezik: maga a nyelv, melyet valaki beszél, nem egyetlen kritériuma a nemzetiségnek. A magyar nyelvet valamennyi értelmiségi román beszéli, s két-három évtized múlva beszélni fogja az ország egész lakossága. Ézért a magyar egyházmegyébe átengedik azokat a paróchiákat, amelyeknek hívei a mindennapi társalgásban a magyar nyelvet használják, de ragaszkodnak a román szertartáshoz. Az énekek a liturgia lényeges elemei, tehát azon még énekelni sem lehet magyarul.”¹

A Szűzanya gyergyói könnyezésének éveiben a keleti szertartású erdélyi magyarság múltja, jelene és jövője tekintetében véletlenül semmiképpen sem mondható, üzenetértékű események történtek. A Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye 2008-'9-es alapítási Milleniumi Évét, és a Hajdúdorogi Görög Katolikus Egyházmegye 2012-'13-as Centenáriumú Évét ünnepelték. Utóbbi spirituális örököse a 953-ban Konstantinápolyban görög szertartás szerint megkeresztelkedett Gyula Vezér által a Kárpát-medence magyarsága számára elsőként alapított ősi missziós püspökségnek. A Gyulával jött Szent Hierotheosz első missziós püspök ősi székesegyházát a Kárpát-medence legősibb templomaként Gyulafehérváron tárta fel² a Gondviselés, a Hajdúdorogi Centenárium lelki előkészületeként meghirdetett 2011-es évben, a Római Katolikus Székesegyház tövében, a még megmaradt magyar vonatkozású régészeti nyomok eltüntetésén iparkodó földgyalus „munkálat” által. Megfontolásra méltó, hogy a Szűzanya gyergyói könnyezésének kezdeti évében, augusztus 9.-én az önfeláldozó szeretet kortárs erdélyi vértanúja, Orbán László kolozsvári egyetemi lelkész élete árán éppen egyetlen görög katolikus magyar diákját mentette ki a hullámok közül. A gyergyói ikon-könyezés kezdetének 5. évfordulójára esett a Hajdúdorogi Centenárium fényes epilógusa: „2013. február 17-én, vasárnap ünnepi Szent Liturgia keretében az eddigi hajdúdorogi székesegyház mellé a nyíregyházi egyházközség templomát is társszékesegyházi rangra emelték. A Keleti Kongregáció dekrétumát Alberto Bottari de Castello apostoli nuncius hirdette ki. Kocsis Fülöp hajdúdorogi püspök ezzel kapcsolatban elmondta: végre egy olyan rangot kapott ez a templom, amelyet már rég megérdemelték mind az egyházmegye hívei, mind pedig a város. Ugyanakkor nagy felelősség is ez a közösség számára, hisz miként a püspöknek, úgy a püspöki templomnak és híveinek is jó példával kell elől járnia a többi egyházközség előtt.”³

A Könyező Ikonról a könnyezés éveiben több másolat készült. „A gyergyószentmiklósi eredetileg görög katolikus – ma ortodox – templom főoltárán álló ikonról Tölgyesi László Fülöp görög katolikus származású ikonfestő készített másolatot Gyimesbükkben. Ez a másolat az „Egység Királynője” elnevezést kapta. Mind az eredeti, mind a másolat megfelel az ikonfestés szabályainak, különösképpen annak, amelyek a görög katolikus egyházban élnek. Magának az ikonnak az eredetije a XII. század végére megy vissza. Szentírasi alapja a «Szenvédő Istenszülő» ikonként az aggastyán Simeonnak az Úr Jézus templomi bemutatásakor elhangzott, szenvédést előrevetítő jóvendőlése (Lk 2,34-35). Szélesebb körben is elterjedt az ikon prototípusa: a «Mindenkor segítő Szűzanya» ikon-képeként, s így nyugatra is eljutott. Rómában a redemptoristák templomában is jelen van. A gyergyószentmiklósi ikon és annak hű másolata ez utóbbira megy vissza. Tölgyesi László Fülöp ikonfestő pontos és hű másolatot készített róla. Az ikon, mivel az eredeti alapján és az ikonfestés szabályainak alapos és gondos betartásával készült, megérdemli, hogy felszentelése után vallásos tisztelet tárgya legyen.”⁴

A Gyergyószentmiklósi Könyezés kezdetének 4. évfordulóját követő napra, 2012. február 18.-ára esett a Hajdúdorogi Centenáriumú Év ünnepélyes megnyitása, és a görög katolikus románok legfőbb előjárója, Mureșan Lucian, balázsfalvi nagyérsek bíborossá kreálása. A Gyergyószentmiklósi Könyezés szándékaira engesztelő imacsoport tagjai az Egység Királynője Ikon első példányával köszöntötték az új bíborost azon meggyőződést kifejezve, hogy a Szűzanya Egység Királynőjeként a román-magyar kiengesztelődés kegyelmeit is közvetíti. Az engesztelő imacsoport tagjai, reménykedve, hogy a Szűzanya az Egység Királynője Ikon által a főpapi szíveket is megnyitja, kérelmezték a Hajdúdorogi Centenárium alkalmából Balázsfalva-Hajdúdorog – egyben a román-magyar – kiengesztelődési folyamatokat is szolgáló hivatott erdélyi görög katolikus magyar engesztelő közösség alapítását. Az Egység Királynője Ikon másik példánya Gyergyószentmiklós, Csíksomlyó és Kolozsvár kegyelmi helyeit érintve november 21.-én, az Istenszülő templomba vezetése ünnepén, valódi máriás rejtettségben vonulhatott be Máriapócs Nemzeti Szentélyébe, amelynek mérhetetlen kegyelmi gazdagsága így sajátos erdélyi karizmával gyarapodott.

*1. *Könnyező Szenvedő Istenszülő-ikon* – Gyergyószentmiklós (Fotó: magánarchívum); 2. *Római Mindenkor Segítő Szűzanya* (Madonna del Perpetuo Soccorso) ikon méretazonos, stilizált másolata. Alkotója Tölgyesi László Fülöp (Fotó: a szerző képtárából) 3. *Egység Királynője Ikon* (Máriapócs Kegyetemplomának adományozott példány) – a gyergyószentmiklói könnyező ikon méretazonos (88x77 cm), a Római „Madonna del Perpetuo Soccorso” (Mindenkor Segítő Szűzanya) ikon feltételezett eredeti állapota szerint rekonstruált és stilizált másolata. Megjelenése és megvalósítási technikája által a Gyergyói Ikon stilizált kerete a Máriapócsi Kegyékhez kapcsolódó spirituális rokonságot idézi. Alkotója Tölgyesi László Fülöp (Fotó: magánarchívum)

¹Terdik Szilveszter művészettörténész nyomán – Görög Katolikus Szemle, 2009. február

²Reggeli Istentisztelet (Utrenye), nagybőjti sztichíra, 8. hang (sztichíra: egy adott liturgikus /ünnep/nap ű üzenetét kifejező, zoltárszöveget /sztychoszt/ követő liturgikus ének.)

¹Dr. Pirigy István: *Görög katolikusok Erdélyben és Kárpátaján* – Debreceni Görög Katolikus Egyházközség, 2001., 58.

²„A régészeti kutatás a tudományos előírásokkal és követelményekkel összhangban történt, s igazolta azt a tényt, hogy a római katolikus székesegyház előtt felfedezett templom a 10. században épült, így módon tehát ez Erdély legrégebbi temploma.” (Sajtóközlemény – Daniela Marcu Istrate: *Erdély legrégebbi temploma – A gyulafehérvári Szent Mihály római katolikus székesegyház előtti régészeti ásatásról*)

³*Társszékesegyházi rangra emelkedett a nyíregyházi templom* – http://gorogkatolikus.hu/?muv=hir&hir_id=2202

⁴Dr. Ivancsó István (görög katolikus liturgikus professzor, Szent Atanáz Hittudományi Főiskola, Nemzetközi Teológiai Bizottság): *A GYERGYÓSZENTMIKLÓSI KÖNNYEZŐ IKON MÁSOLATÁRÓL* – Nyíregyháza, 2012. november 22.